

De Libelle in de AKU-fontein

Hilde Schiphouwer, 2023

Het beeld 'The Explosive Forces of Nature', in de volksmond de 'Libelle' genoemd, op het Gele Rijdersplein in Arnhem is geplaatst in de AKU fontein. De Algemene Kunstzijde Unie (AKU) schonk het kunstwerk aan de burgers van Arnhem in 1961 als bekroning van de wederopbouwperiode na de tweede wereldoorlog en werd ontworpen door architect Henk Brouwer en kunstenaar Shinkichi Tajiri. Het kunstwerk bestaat uit een fontein in een blauw gekleurd bassin, het beeld "Libelle" en een pergola overdekte galerij met centraal een patio met zitbanken. Het is bedoeld als een ontmoetingsplek voor de inwoners van Arnhem.

In 2014 was het gebied toe aan een opknapbeurt. Het idee om het monument te verplaatsen en op het plein o.a. een flat voor jongerenhuisvesting te bouwen stuitte op weerstand bij een deel van de inwoners van Arnhem en van de erven Brouwer en Tajiri. Inmiddels heeft het AKU monument in 2017 de status Rijksmonument gekregen. Na jarenlang wikken en wegen besloot de gemeenteraad eind 2021 de fontein en omgeving op te knappen en ruim 4 miljoen euro in de restauratie te steken.

Japanse architectuur en structuralisme als inspiratiebron

Architect Brouwer was geïnspireerd door de Japanse architectuur en vooral die van het [Katsura Imperial Village](#) in Kyoto. De villa is een van de mooiste voorbeelden van Japanse architectuur en tuinontwerp. De villa en de tuin in hun huidige vorm werden in 1645 voltooid als residentie voor de Katsura-familie, leden van de Japanse keizerlijke familie.

Kenmerkend daarin zijn de stapstenen, weelderige begroeiing en slingerende paden in het mos. De kleuren rood aan de onderzijde van de daken en zwart van de

kolommen die het water van de daken afvoeren naar de riolering zijn terug te voeren op de Japanse architectuur. Deze kleuren komen ook voor in Japanse tempelcomplexen en het Katsura paleis.

Het ontwerp getuigt ook van de invloed van het structuralisme dat in Nederland door [Team 10](#) onder leiding van de architecten Aldo van Eyck en Jaap Bakema. Deze ideeën komen onder andere tot uiting in de vormgeving van de pergola, de schaduw- en beschutting gevende omlijsting van de ontmoetingsplek (agora), die zich een paar treden boven de grond verheft en de ordening van de paddenstoelvormige en aaneengeschakelde daken.

De "Libelle"

Het kunstwerk in het AKU-monument van Tajiri was zijn eerste in de openbare ruimte. Het staat symbool voor optimisme voor de toekomst in de wederopbouwperiode na de verwoestingen van WOII en de Slag om Arnhem. Als titel draagt het beeld de naam 'The Explosive Forces of Nature' (De Explosieve Krachten van de Natuur). In de volksmond kreeg het kunstwerk al snel de bijnaam 'Libelle'. Tajiri voerde het beeld uit in gebogen messing buizen en gegoten bronzen onderdelen, die aan elkaar werden gelast. In het midden van het beeld heeft hij een inscriptie voor zijn vrouw Ferdi opgenomen 'To a Girl from Arnhem'. 's Avonds is de gehele fontein verlicht, met schijnwerpers onder de spuiters in het bassin en met spots die de de sculptuur 'Explosive Forces of Nature' aanlichten.

Architect Brouwer maakte kennis met het werk van Tajiri in 1949 tijdens de 1ste Internationale Tentoonstelling van Experimentele Kunst (Cobra) in het Stedelijk Museum in Amsterdam. De opdracht voor het ontwerp van de AKU-fontein was een unieke kans om zijn deskundigheid in samenwerking met Tajiri vorm te geven. Zowel Brouwer als Tajiri omarmden de moderne tijd én hadden tevens grote waardering voor de kwaliteiten van oudere tradities.

De uitvoering van het kunstwerk

Voorafgaande aan de realisatie is door medewerkers van de AKU geëxperimenteerd met de spuitpatronen. Het was de wens van de opdrachtgever AKU om de stad een fontein te schenken op de lege plek die was ontstaan na de sloop van de Hogere Burgerschool (HBS). De architect had de opdracht het Willemsplein en het Gele Rijders Plein van elkaar te scheiden maar ook te verbinden.

AKU

De Algemene Kunstzijde Unie (of afgekort AKU) was een Nederlands-Duits kunstvezelconcern met een lange voorgeschiedenis. De start van het bedrijf dateert van 1911, met de oprichting van de N.V. Nederlandsche Kunstzijdefabriek te Arnhem door Jacques Coenraad Hartogs. In 1913 startte de productie van kunstzijde in een fabriek te Arnhem. De zaken liepen goed, mede dankzij de Eerste Wereldoorlog. Deze fabriek werd de Eerste Nederlandsche Kunstzijde Associatie ofwel afgekort de Enka genoemd. In 1969 fuseerde AKU met Koninklijke Zout Organon tot het AKZO-concern. Het is een van de onderdelen waaruit de multinational AkzoNobel is ontstaan.

Bronnen:

<https://www.akufontein.nl/>

https://www arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/Gele_Rijdersplein

[Cultuurhistorisch en bouwhistorisch onderzoek AKU monument](#)

<https://www.kanpai-japan.com/kyoto/katsura-imperial-villa>